

בג"צ מס' 5/54

מחמוד עלי עבדאללה חג' מחמד יונס נגד שר-האוצר ורושם
הקרקעות, חיפה

א

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק

[22.1.54, 19.2.54, 23.2.54, 10.3.54]

ב

לפני מ"מ הנשיא (אולשן) והשופטים זילברג, לנדוי

ג

חוק רכישת מקרקעים (אישור פעולות ופיצויים), תשי"ג-1953
[סה"ח 122, ע' 58], סעיפים 2, 2(א), 2(א1), 2(א2), 2(א3), 2(ב), 2(ג),
2(ד) — הודעת שר-האוצר עפ"י סעיף 2 לחוק הנ"ל מיום 14.8.53
[יה"פ 307, ע' 1422-1424] — פקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור)
1943-1946 [תוס"א 1305, ע' 32; 1492, ע' 153; 1536, ע' 225] — פקודת הפרשנות
[דיני ישראל, נוסח חדש, ע' 2], סעיפים 16(א), 1 — תקנות ההגנה
(שעת חירום), 1945 [תוס"ב 1442, ע' 855], סעיף 125 — מתן תעודה על-
פי סעיף 2 לחוק רכישת מקרקעים, תשי"ג הנ"ל אין לראותו כמעשה כעין-משפטי — שר-האוצר איננו
פוסק כאן בסכסוך שהיבא בפניו אלא מעיד, או מאשר, שנתקיימו עובדות מסוימות, ומתן תעודה כאן
הוא בחינת מתן עדות — עם מתן התעודה עוברת הקרקע מאליה לרשות הפיתוח בתוקף החוק, ורק
קביעת תאריך ההקניה יש לה כוח קונסטטיטויבי — אבל דבר זה איננו משנה את מהותם העדינית של
הדברים האמורים בתעודה לפי סעיף 2(א) הנ"ל, ואין כאן מקום לשימוש בעקרונות החלים על תהליכים
כעין שיפוטיים — אין לגלות בסעיפיו של חוק רכישת מקרקעים הנ"ל את כוונת המחוקק שיש לתת
לבעל הקרקע הודמנות להשמיע את טענותיו לפני מתן התעודה האמורה, ואין השו" חייב לפרסם הודעה
או הזמנה על כך לבעלים — אין אסמכתא בחוק לכך, כי לאחר שניתנה התעודה ונתפרסמה ברשימות,
והקנין עבר לרשות הפיתוח, עשוי אימתן האפשרות לנוגעים בדבר להשמיע את דבריהם לפני מתן
התעודה לשמש נימוק בידי בית-המשפט לפסול את התעודה האמורה — נהפוך הוא; כוונתו הברורה
של המחוקק הייתה שהנכס יקום לקנין רשות הפיתוח מן התאריך שצויין עלידי השר בתעודה, והמחוקק
לא רצה בשום ערעור או סתירה של העובדות הנזכרות בתעודה — לאור סעיף 16(א) לפקודת הפרשנות
הנ"ל וההגדרה של "תקנה" בסעיף 1 שבה יש מקום לסברה, שאם נוכח השר, כי התעודה שיצאה מתחת
ידו מבוססת על טעות, יוכל לבטלה או לתקנה — ה"חוקה" שבסעיף 2 הנ"ל פירושה חוקה-בפועל ולא
חוקה קונסטרוקטיבית. שביחס אליה אפשר לטעון, אם הטענה תתקבל עלידי בית-המשפט, שהשר
טעה טעות משפטית.

ד

פסק-דין אנגליים שהוזכרו:

[1] *Board of Education v. Rice and ors.*; (1911), A.C. 179.

„פסק-דין“, כרך ו', תשי"ד/תשס"ד-1954

314

מו"מ הנשיא (אולשן) והאופטים זילברג, לנדוי

פסקי-דין ישראלים שהוזכרו:

[2] בג"צ 103/49 — יצחק טורן נגד ד. בוגורין ראש הממשלה ואח': "פסקי-דין", כרך ה, תשי"א/תשי"א-1950, ע' 704, 707; "פסקים", כרך ג, תשי"א/תשי"א-1950/1 ע' 415.

התנגדות לצו-על-תנאי שניתן ע"י בית-משפט זה ביום י"ח בשבט תשי"ד (22.1.54), המכוון אל המשיב הראשון והדורש ממנו לבוא וליתן טעם מדוע לא תבוטל הודעתו מיום 4.8.53 ביחס לאדמות הכפר ערערה, שנעשתה על-פי חוק רכישת מקרקעים (אישור פעולות ופיצויים), תשי"ג, ומדוע לא יצוה המשיב מס' 2 (רושם הקרקעות, חיפה) לבטל את הרישום שנעשה בספרי האחוזה לפי שטר 1998/53 על יסוד ההודעה הנ"ל, בשל הנימוקים הכלולים בסעיפים 12 עד 19, ועד בכלל, שבבקשה הנ"ל. הצו-על-תנאי בוטל.

בן ישי — בשם המבקש; חיים כהן — בשם המשיבים

פסק-דין

המבקש הוא בעל חלקים בחלקות 2 ו-19 בגוש 12145, באדמות כפר ערערה. בילקוט הפרסומים מס' 307 מיום 28.7.53 פרסם שר-האוצר הודעה מיום 14.8.53, לפי סעיף 2 לחוק רכישת מקרקעים (אישור פעולות ופיצויים), תשי"ג-1953, בה הוא מעיד כי אדמות אלו ואדמות אחרות של הכפר ערערה לא היו ב-1.4.52 בחזקת בעליהן, כי הן שימשו והוקצו בין 14.5.48 ו-1.4.52 לצרכי התיישבות ופיתוח חיוניים, וכי עודן דרושות לצרכים אלה, וכתוצאה מזה הן עוברות לבעלותה של רשות הפיתוח מיום 14.8.53. על יסוד הודעה זו מחק רושם הקרקעות, חיפה, את רישום הבעלות הקודמת על אדמות אלו, ורשם ביום 8.9.53 את רשות הפיתוח כבעלת האדמות. המבקש פנה לבית-משפט זה בבקשה לבטל את ההודעה הנ"ל של שר-האוצר ולבטל את הרישום בשם רשות הפיתוח.

2. תמצית טענותיו של מר בן-ישי, בא-כוח המבקש, היא שלמרשו לא ניתנה כל הודעה קודמת על כוונת שר-האוצר להוציא את התעודה לפי סעיף 2 של החוק הנ"ל, ושאלו ניתנה למרשו הודעה כזאת והיה טוען את טענותיו בפני השר, היה משכנע אותו שאדמתו היתה ב-1.4.52 בחזקתו. המבקש הביא בפני בית-משפט זה הצהרות בשבועה בהן נאמר כי אדמות מסוימות מאלו הנזכרות בהודעה, וביניהן אדמות המבקש, היו ביום 1.4.52 בחזקת בעליהן.

בענין חובת השר לתת לבעלי האדמות הודעה קודמת על כוונתו להוציא את התעודה לפי סעיף 2, טען מר בן-ישי בסיכומו בעל-פה, אם כי לא בבקשתו למתן הצו-על-תנאי, שהוצאת התעודה היא מעשה בעין-שיפוטי ולכן צריך לתת לצד הנפגע את ההודעות להופיע ולטעון את טענותיו.

סעיף 2 של החוק קובע: —

2. (א) נכס שהשר העיד עליו בתעודה חתומה בידו כי נתקיימו בו שלושה אלה:
- א (1) ביום ו' בניסן תשי"ב (1 באפריל 1952) לא היה בתוקף בעליו;
 - (2) שימש או הוקצה בתוך התקופה שבין ה' באייר תשי"ח (14 במאי 1948) ובין ו' בניסן תשי"ב (1 באפריל 1952) לצרכי פיתוח חיוניים, התיישבות או בטחון;
 - ב (3) עודנו דרוש לאחד הצרכים האלה;
 - יָקום לקנין רשות הפיתוח, ורואים אותו נקי מכל שעבוד, ורשות הפיתוח רשאית להחזיק בו מיד.
 - ג (ב) הנכס יקום לרשות הפיתוח מן התאריך שיצויין בתעודה האמורה; התעודה לא תינתן אלא תוך שנה אחת מיום תחילת הקפו של חוק זה, ותפורסם ברשומות סמוך ככל האפשר ליום נתינתה;
 - ד (ג) נכס שהוקנה לרשות הפיתוח כאמור, יירשם בספרי האחווה בשמה, ואולם אי רישום לא יפגע בתוקף הקניית הנכס לרשות הפיתוח.
 - ה (ד) תעודה לפי סעיף זה לא תשמש כהודאה כי נכס נרכש אינו או לא היה, נכס המדינה, או כי למדינה אין, או לא היתה, זכות או טובת הנאה בו.

איננו מוצאים שמתן התעודה הוא מעשה כעין-שיפוטי. השר אינו פוסק בסכסוך שהובא בפניו, אלא מעיד או מאשר שנתקיימו עובדות מסוימות. עם מתן התעודה עוברת האדמה מאליה, בתוקף החוק, לרשות הפיתוח. מתן התעודה הוא בחינת מתן עדות, כפי שטען היועץ המשפטי בתשובתו, וכך גם נאמר בנימוקים בכתב של בקשת המבקש. רק קביעת תאריך ההקניה לפי סעיף 2 (ב) יש לה כוח קונסטיטוטיבי, אבל דבר זה אינו משנה את מהותם העדותית של הדברים האמורים בתעודה לפי סעיף 2 (א). על כן אין כאן מקום לשימוש בעקרונות החלים על תהליכים כעין-שיפוטיים, שהוזכרו על-ידי בית-משפט זה ב"בג"צ 103/49, "פסקי-דין", ד, 704, ב"ע 707, (2). בעקבות פסק-הדין האנגלי (1), Board of Education v. Rice; (1911).

3. מר בן-ישי טען, שהשר היה חייב להשתמש בסמכותו לעשות תקנות על-פי החוק, כדי להתוות דרכים לשם שמיעת טענות בעל האדמה לפני הוצאת התעודה. איננו רואים שהשר היה חייב לעשות כן. חובה עלינו לפרש את החוק הנה כמו שהוא, ולגלות את כוונת המחוקק מתוך קריאת סעיף 2 הנ"ל ויתר סעיפיו. איננו מגלים בסעיפי החוק שום כוונה שתינתן לבעל האדמה ההזדמנות להשמיע את טענותיו לפני מתן התעודה. סעיף 2 (ב), לעומת זאת, אומר, כי התעודה תפורסם ברשומות סמוך ככל האפשר ליום נתינתה.

מ"מ הנשיא (אולשן) והגנרלים זילברג, לנדוי

מטרת הפרסום הזה היא לאפשר לבעל האדמה הגשת תביעה למתן פיצויים בכסף או באדמה אחרת. תמורת אדמתו שנלקחה. מכלל הן אתה שומע לאו: שאין השר חייב לפרסם הודעה או הזמנה לבעלים לפני מתן התעודה.

א 4. הדעת נותנת שטוב היה הדבר, אילו היתה ניתנת לנוגעים בדבר האפשרות להשמיע את דבריהם, לפני מתן התעודה בהתאם לסעיף 2 לחוק הנ"ל, אולם לא מצאנו בחוק אסמכתא לכך, שלאחר שניתנה התעודה ונתפרסמה ברשומות והקניין עבר לרשות הפיתוח — עשוי אימתן אפשרות כזאת לשמש נימוק בידינו להכרזה כי התעודה פסולה הגה.

ב אליבא דאמת, הננו דנים בחוק הפקעת רכוש המכיל הוראה מחייבת בדבר מתן פיצויים ולא בחוק זה בלבד חסרה הוראה בדבר מתן אפשרות לנוגעים בדבר להשמיע את דבריהם. בפקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור), 1943-1946, למשל, הוענק לנציב העליון הכוח להכריז על רכישת קרקע מסויימת כמטרה ציבורית, וגם כאן אין כל הוראה שאין הוא יכול לפרסם הכרזה כזאת אלא אם שמע תחילה את טענותיו של הצד הנוגע בדבר, ועובדה זו בלבד, שלא ניתנה אפשרות כזאת לצד הנוגע בדבר, אינה יכולה לשמש בידי בית-המשפט הזה נימוק לפסול הכרזה כזאת.

ד 5. עוד אנו מוצאים, שתעודה לפי סעיף 2 היא עדות חותכת על העובדות האמורות בה. אמנם לא השתמש המחוקק במפורש במונח זה, אך כוונתו ברורה מעצם קביעת התוצאה שהנכס יקום לקנין רשות הפיתוח מן התאריך שצויין בתעודה. השר רשאי לקבוע לשם כך את תאריך מתן התעודה, כך עשה במקרה דנן. בדרך זו שולל החוק מראש כל אפשרות מעשית של ערעור על העובדות הנזכרות בתעודה, או של סתירת העובדות האלה לפני שהתעודה פועלת את פעולתה ומביאה לידי הקניית הנכס לרשות הפיתוח. אות הוא שהמחוקק לא רצה בשום ערעור או סתירה של העובדות הנזכרות בתעודה.

ה 6. עו"ד בן-ישי מצביע על כך שלא מצויה בחוק כל הוראה לפיה רשאי השר לבטל או לתקן תעודה שיצאה מתחת ידו, אף במקרה שטעה טעות עובדתית או טעות משפטית. מכאן הוא למד, שבמקרה של טעות לא תועיל למבקש פנייתו אל השר, ויש לפיכך להסיק מזה, שלבית-משפט זה נתון הכוח להתערב על מנת לתקן מעוות שנעשה. אין זה בטוח כלל שההנחה הנ"ל, ששימשה לבא-יבוח המבקש אבן יסוד לטענתו זו, כדין יסודה.

ז לאור סעיף 16 (א) לפקודת הפרשנות (נוסח חדש) וההגדרה של "תקנה" בסעיף 1 לאותה פקודה, יש רגלים לסברה, שאם נוכח השר, כי התעודה שיצאה מתחת ידו מבוססת על טעות, יוכל לבטלה או לתקנה.

ז 7. בא"כוח המבקש טוען, כי ה"חוקה" האמורה בסעיף 2 (א) (1) הנ"ל פירושה לאו דוקא חוקה-בפועל, אלא גם חוקה קונסטרוקטיבית, ומכיון שכך, הרי יש מקום לטענה שהשר טעה טעות משפטית.

מ"מ הנשיא (אולשן) והשופטים זילברג, לנדוי

בלי להיכנס לבירור השאלה, אם במקרה של טעות משפטית מעין זו מותר לנו להתערב אם לא הרי במקרה דנן, על כל פנים, לא מצאנו בתעודת השר טעות שכזאת. כי בנוגע לאדמת המבקש בגוש 12145, הננו משוכנעים, אחרי קריאת ההצהרות בשבועה שהוגשו לנו, ושמיעת עדי המשיבים שנחקרו עליידי באיכות המבקש, שאדמות אלו לא היו בחזקת המבקש ביום 1.4.1952. המבקש גר בטוח שהוכרו כסגור לפי תקנה 125 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945. האדמה הנדונה היא מחוץ לשטח הסגור, והיכה להנחת דעתנו שהמבקש לא הורשה לצאת מהשטח הסגור כדי לעבד אדמה זו, ולמעשה לא עיבד אותה באותו פרק זמן. מר בן-ישי טען, שיש לראות את חזקת המבקש כנמשכת, מפני שעד כה לא תפס שום אדם אחר את החזקה באדמה. את הטענה הזאת אנו רוחים. לדעתנו, "חזקה" בטעף 2 הנ"ל פירושה חזקה-בפועל. מר בן-ישי טען גם, שהמבקש היה יכול למסור את האדמה לעיבוד לאדם אחר שהיתה לו הרשות לגשת לאדמה. יתכן שכך הוא, אבל למעשה לא נהג המבקש כן, והאפשרות הזאת בלבד לא היה בה כדי להכנות לו חזקה-בפועל ביום הקובע.

8. מטעמים אלה ביטלנו ביום 23.2.54 את הצו-על-תנאי ואת בקשת המבקש.

אין צו להוצאות.

ניתן היום, ה' באדר ב' תשי"ד (10.3.1954).

ד

ערעור פלילי מס' 31/54

ח

עיסה בן עיסה אליאס נגד היועץ המשפטי לממשלת ישראל

בבית-המשפט העליון כשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים
[10.3.54]

ו

לפני השופטים ח' שין, אגרנט, ברנזון

ז

פקודת החוק הפלילי, 1936 [תוס"א 652, ע' 263], סעיפים 66א(ב), 66א, 66א(א) (כפי שהוספו ב-1944 [תוס"א 1344, ע' 32]) — חוק פלילי-הירייה תש"ט-1949 [סה"ח 18, ע' 143] — סעיף 66א(ב) לא בוטל עליידי חוק כללי-הירייה תש"ס-1949, ועודנו בתקפו — במסיבות המקרה שלפנינו, כאשר המדובר הוא במצב-בית-פרומיטיבי, שנמצאה בתוך שק חבן אשר בבית הנאשם, ללא כל הוכחה ממשית אם ולאילו מטרה התכוון להשתמש בה, יש מקום להקל בעונשו.